Тема. Мова програмування Pascal.

1. Поняття про мову програмування Turbo Pascal. Головне вікно Turbo Pascal.

Мова програмування Паскаль була створена швейцарським вченим Ніклаусом Віртом в 1968 році. Названа звана на честь видатного французького математика і філософа Блеза Паскаля (1623-1662). Мова Паскаль придатна для створення великих прикладних систем.

Для персональних комп'ютерів фірмою Borland (США) в 1985 році створено середовище програмування Turbo Pascal.

Для запуску середовища Turbo Pascal потрібно перейти в каталог програми і запустити на виконання файл **turbo.exe** або **tpw.exe** (в залежності від версії) або скористатися ярликом на робочому столі.

Після завантаження з'являється головне вікно Turbo Pascal, яке складається із головного меню і вікна редактора програм. Головне меню містить такі пункти:

1. Файл – містить команди для роботи з файлом програми
2. Дії – містить команди для роботи з буфером обміну
3. Пошук – містить команди пошуку фрагментів в тексті програми
4. Запуск програми – містить команди для запуску та налагодження програми
5. Компіляція – містить команди для перетворення програми в автономний exe-файл.
6. Настройка – містить команди для настройки середовища програмування
7. Управління вікнами – містить команди управління вікнами
8. Довідка – отримання довідки по мові програмування та середовищу програмування

Для створення нової програми необхідно виконати команду **Файл – Створити новий**. Для запуску програми необхідно виконати команду **Запуск програми – Запустити програму**.

В загальному випадку програма є послідовністю рядків, що містять команди. В кінці кожного рядка ставиться крапка з комою (крім деяких випадків). Набір допустимих команд обмежений. Кожна мова програмування має свій набір команд і правил їх запису. Для успішного складання програм необхідно вивчити цей набір команд і правил.

2. Структура програми на мові Turbo Pascal.

Програма на мові PASCAL складається з трьох основних частин: заголовка, описової частини і виконавчої частини.

Заголовок містить службове слово program та ім'я програми.

Описова частина містить опис розділів об'єктів, із якими буде працювати програма. До таких розділів відносяться: зовнішні модулі, константи, змінні, мітки, масиви, процедури, функції, файли, множини. Для позначення таких розділів використовують такі зарезервовані слова на мові Паскаль:

1. **uses** – опис зовнішніх модулів
2. **label** – опис міток

3. **const** – опис констант
4. **type**– опис типів змінних
5. **var** – опис змінних
6. **procedure** – опис процедур
7. **function** – опис функцій

Не всі перелічені розділи обов'язково мають бути присутні у програмі, це залежить від поставленої задачі.

Виконавча частина програми починається службовим словом begin (початок) і закінчується ключовим словом end (кінець), після якого ставиться крапка. Між begin і end записується основний текст програми, що складається з команд (операторів), розділених крапкою з комою ";". Для зручності запису програми її розбивають на рядки.

Приклад програми:

```
Program Pr; (заголовок програми)
Var x,y,z:integer; (описова частина)
Begin (початок виконавчої частини)
Readln(x);
   Y:=x+5;      (виконавча частина)
   Z:=x*y;
Writeln(z);
End. (закінчення виконавчої частини і програми)
```

3. Типи даних та їх описи

При побудові майже кожної програми використовуються змінні, які в процесі виконання програми набувають певних значень. Опис змінних відбувається в описовій частині програми після зарезервованого слова **var.**

При створенні програм найчастіше використовують такі типи даних:

1. Integer – цілі числа в межах від -32768 до 32767
2. Byte - цілі числа в межах від 0 до 255
3. Word - цілі числа в межах від 0 до 65535
4. Real – дійсні числа в межах від $-2{,}9*10^{39}$ до $1{,}7*10^{38}$
5. Double - дійсні числа в межах від $-5*10^{324}$ до $1{,}7*10^{308}$
6. Char – змінні, що набувають символьних значень (A := 'Медицина');
7. Boolean – логічний тип даних, що можуть приймати два значення «Так» або «Ні».
8. Array – масив даних – це набір однотипних компонентів.

Приклад:

```
Var
i: integer;
a,b: real;
c: char;
x: array [1..10] of real;
```

4. Арифметичні функції

Мова Pascal має досить широкий набір математичних функцій, які можна застосовувати для розв'язання різноманітних завдань. Найчастіше використовують наступні:

№	Функція	Призначення	Тип
1	ABS(X)	|X|	Integer, real
2	ARCTAN(X)	Arctg x	Real
3	COS(X)	Cos x	Real
4	EXP(X)	e^x	Real
5	LN(X)	Ln x	Real
6	RANDOM(X)	Випадкове число в діапазоні [0;X]	Integer, real
6	SIN(X)	Sin x	Real
7	SQR(X)	X^2	Integer, real
7	SQRT(X)	$\sqrt{X}$	Real
8	EXP(Y*LN(X))	X^y, X>0	Real

5. Оператори мови Pascal

Виконавча частина програми на мові Pascal складається із операторів. Кожний оператор використовується для виконання певної дії. Розглянемо оператори, які найчастіше використовуються при побудові простих програм.

5.1. Оператор присвоєння

Значення змінних змінюють за допомогою оператора присвоєння. Загальний вигляд оператора присвоєння такий:

<змінна> := <вираз>

Приклад використання оператора присвоєння:

```
var
a, b, c, d: integer;
Тоді можна записати
a:=1; b:=2; c:=20; d:=a+b*c;
```

Після цього значення *d* дорівнюватиме 41.

5.2. Оператори введення-виведення

Оператори введення-виведення використовуються для введення даних з клавіатури або виведення даних на екран монітора.

Для виведення інформації використовують оператори **Write( )** або **Writeln( )**. Відмінність полягає в тому, що оператор **Write** виводить інформацію і курсор залишається в тому ж самому рядку, а оператор **Writeln** виводить інформацію і курсор переводиться на наступну стрічку. В дужках вказують 'текст' (в лапках) або список змінних через кому, які потрібно вивести.

Наприклад:

`write(A,B)` - виведення значення А і В в одну стрічку;

`writeln(A)` - виведення значення А і перехід на наступний рядок;

`writeln(B)` - виведення значення В і перехід на наступний рядок.

`writeln('Уведітьдані')` - виведення тексту і перехід на наступний рядок.

Для введення даних використовують оператори **Read( )** або **Readln( )**. Відмінність аналогічна попереднім операторам.

Наприклад:

read (A) – ввести значення змінної А;

read (A,B,C) – ввести через кому в одному рядку значення змінних (наприклад 10,15,20)

readln (A,B,C) – ввести три значення змінних, натискаючи після кожного клавішу Enter, тобто кожне значення вводиться з нового рядка.

Приклад програми:

```
Program prog1;
uses wincrt;
var
  a,b,c: real;
begin
  writeln (‘Введіть значення змінних А і В’);
  readln (a,b);
  c:=a*b;
  writeln (‘Результат:’,c);
end.
```

5.3. Умовний оператор

Загальний вигляд умовного оператора такий:

if<логічний вираз>then<оператор>else<оператор>.

Якщо значення логічного виразу (умови) є «істинним», то виконується оператор, що стоїть після **then**, якщо значення логічного виразу є «хибним», то виконується оператор, що стоїть після **else.**

Таким чином, залежно від результату логічного виразу виконується один з альтернативних операторів.

Прикладом, коли логічний вираз в операторі if має складнішу структуру, може бути задача про те, чи можна побудувати трикутник з відрізків a, b, *c:*

```
Program prog2;
uses wincrt;
var
  a,b,c: integer;
begin
  read (a,b,c);
  if (a+b>c) and (a+c>b) and (b+c>a)  then
     writeln ('Трикутник побудувати можна')
```

```
  else
     writeln ('Трикутник побудувати не можна');
end.
```

«and» – означає логічну операцію «і», ще часто також використовують операцію «or» - означає логічну операцію «або».

Умовний оператор може і не мати конструкції **else**, така форма називається скороченою:

if<логічний вираз>then<оператор>

У випадку такої конструкції умовного оператора, якщо вираз є «істинним», то виконується оператор, що є після **then,** а якщо вираз є «хибним», то жодні дії не виконуються.

Кожен з операторів, що виконується після **then** може бути складеним, наприклад,

```
if a>b then
 begin
       x:=x+1;
       y:=y+1;
 end;
else
 begin
       x:=abs(x);
       y:=abs(y);
 end;
```

Складений оператор використовують тоді, коли після **then** або **else** потрібно записати групу операторів, однак згідно з синтаксисом тут повинен бути лише один оператор.

Оператори, що стоять після **then** або **else,** самі можуть бути умовними, тоді маємо вкладену конструкцію умовного оператора.